

સ્વામી મુક્તાનંદનાં વચનો પર ધ્યાન

ઈસ્ટરના ઉપલક્ષમાં સિદ્ધયોગ સત્સંગ

ઈશા સરદેસાઈ દ્વારા લિખિત

પરમાત્માનું મંદિર

બાબા મુક્તાનંદ 'ચિત્શક્તિ વિલાસ' પુસ્તકમાં જે પ્રસંગ કહે છે, તેમાં એક સંતને જ્યારે ખબર પડે છે કે તેમના નિર્વાણનો સમય નજીક છે ત્યારે તેઓ તેમના શ્રીગુરુ, બધી દિશાઓ અને પંચમહાભૂતો સહિત આસપાસની દરેક વસ્તુ અને દરેક વ્યક્તિનો આભાર માને છે. બાબાજી કહે છે કે છેલ્લે એ સંતે "જે શરીર પરમાત્માનું હરતું, ફરતું, બોલતું મંદિર છે,...એ શરીરનો આભાર માન્યો, તેનું સન્માન કર્યું."^૧

શરીર પરમાત્માનું મંદિર છે, પરમાત્માને તમારા પોતાના અંતરમાં જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે — આ અવધારણાનો ઉદ્દેશ ઘણી બધી ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક પરંપરાઓમાં જોવા મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, ખ્રિસ્તી ધર્મના બાઈબલમાં લખવામાં આવેલું આ વાક્ય ઘણું પ્રસિદ્ધ છે, "જુઓ, ઈશ્વરનું સામ્રાજ્ય તમારી અંદર છે."^૨ કુરાનમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે અદ્દાહ માટીમાંથી મનુષ્યોને બનાવે છે અને તેમનામાં પોતાનો પ્રાણ ફૂકે છે.^૩ અને બાબાજીને તેમનાં પ્રવચનો અને ભક્તો સાથે વાર્તાલાપોમાં ભારતનાં જે શાસ્ત્રોમાંથી ઉદ્ધરણો આપવા ગમતાં હતાં, તેમાં આપણને આ જ શિખામણો અલગ-અલગ રૂપોમાં જોવા મળે છે. 'ભગવદ્ગીતા' પર મહાન સંતકવિ જ્ઞાનેશ્વર મહારાજ દ્વારા લિખિત ટીકા, 'જ્ઞાનેશ્વરી'માંથી આ ઓવી પર વિચાર કરો. જ્ઞાનેશ્વર મહારાજ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના દષ્ટિકોણથી લખી રહ્યા છે, તેઓ કહે છે, "તેમાં કોઈ સંશય નથી કે હું બધાં રૂપોમાં વિદ્યમાન છું અને બધું મારામાં જ અવસ્થિત છે."^૪

તેથી અમુક અંશે આ ખૂબ જાણીતું સત્ય છે. આપણા શરીરમાં પરમાત્માનો વાસ છે. હવે પ્રશ્ન એ છે : આપણે આ શરીરમાં રહેવાના આપણા રોજબરોજના અનુભવ સાથે આ સત્યને કેવી રીતે જોડી શકીએ? મને યાદ છે કે બાળપણમાં હું આ વાતને લઈને બહુ મૂંઝવણમાં રહેતી હતી. આ એ સમયની વાત છે જ્યારે મને સિદ્ધયોગ શિખામણોની કોઈ સાચી બૌદ્ધિક સમજ નહોતી, આ એ સમય કરતાં પણ પહેલાંની વાત છે જ્યારે મારી આ બેચેનીને ચોચરીતે વ્યક્ત કરવા માટે મારી પાસે શબ્દો પણ નહોતા. કેટલીકવાર હું કલાકો સુધી બારીની બહાર એકીટસે જોયા કરતી અને વિચાર્યા કરતી કે લોકો મને મારા નામથી શા માટે બોલાવે છે. તેઓ એવું શા માટે વિચારે છે કે આ નામ, આ ચહેરો અને આ શરીર હું છું. મને ખાતરી હતી કે મારી અંદર પણ એક 'હું' છે અને તે 'હું' મને એ બધી બાહ્ય વસ્તુઓ કરતાં વધારે 'વાસ્તવિક' લાગતું હતું, જેના પર લોકો વધારે ધ્યાન આપી રહ્યાં હતાં.

હું આ વાતનો અર્થ સમજી શકી નહોતી, ત્યાંસુધી તો નહીં જ જ્યાંસુધી મેં વર્ષો પછી પૂરી નિષ્ઠાથી ગુરુમાઈજી અને બાબાજીની શિખામણોનું અધ્યયન કરવાનું શરૂ નહોતું કર્યું. મને લાગે છે કે એટલા માટે જ મને

બાબાજીની આ ઉત્કૃષ્ટ શિખામણ “આપનો રામ આપમાં આપ થઈને રહે છે” આટલી જ્ઞાનપ્રદ લાગે છે, ખાસ કરીને આ બે શબ્દો, “આપ થઈને.” આ એ પ્રશ્નનું સમાધાન કરે છે જે એક બાળક તરીકે મારા મનમાં હતો; તે મારી એ જૂની બેચેનીને દૂર કરે છે. લોકો મારી અંદર જે ‘હું’ને જુએ, એવું હું આતુરતાથી ઇચ્છતી હતી તે એ ‘હું’થી અલગ હતું જ નહીં જેને લોકો મારામાં જોઈ શકતાં હતાં. (બાબાજીની શિખામણો અને તેમના અર્થ વિશે વધારે જાણવા માટે, હું સલાહ આપીશ કે તમે આ વિષય પર સ્વામી ઈશ્વરાનંદનું અદ્ભુત વ્યાખ્યાન વાંચો.) લિંક : <https://www.siddhayoga.org/teachings/2020/be-in-the-temple2/pursue-self-knowledge/>

બાબાજી અહીં જે છબી આપે છે ખાસ કરીને એ કે શરીર એક ‘મંદિર’ છે, તે મને અત્યંત જ્ઞાનપ્રદ લાગે છે. જ્યારે હું એક મંદિરમાં હોવાની કલ્પના કરું છું, પ્રત્યક્ષ રૂપે દિવ્યતાની ઉપસ્થિતિમાં હોવાની કલ્પના કરું છું ત્યારે મને જે અનુભવ થાય છે તે એ ક્ષણથી જ શરૂ થઈ જાય છે જ્યારે હું મંદિરના દ્વારમાં પ્રવેશ કરું છું. કેટલીકવાર આ અનુભવ તેની પહેલાં જ શરૂ થઈ જાય છે જ્યારે હું મંદિરને બહારથી જોઉં છું, આકાશ તરફ ઊઠતા તેના કળશને જોઉં છું. નિઃસંદેહ, હું મંદિરમાં જેટલી વધારે અંદર જાઉં છું, તેના ‘ગર્ભગૃહ’ની વધારે નજીક પહોંચું છું, તો બની શકે ભગવાનની ઉપસ્થિતિમાં હોવાનો મારો અનુભવ તેટલો જ વધારે ગહન થતો જાય. પરંતુ આની પહેલાં જે-જે થાય છે તે બધું પણ આ અનુભવનો જ ભાગ છે; આ એ વાતને નિર્ધારિત કરે છે કે હું ભગવાનની પાસે કેવા ભાવથી જઈ રહી છું, તેમના વિશે મારી સમજ શું છે અને હું તેમના પ્રત્યે કેટલો આદરભાવ વ્યક્ત કરી રહી છું. આ દૃષ્ટિથી જોઈએ તો મંદિરમાં હોવું અને ભગવાનના સાન્નિધ્યમાં હોવું એ બંનેને એકબીજાથી અલગ ન સમજી શકાય.

આ સંદર્ભમાં, હું તમને પૂછવા માગું છું : તમે ક્યાં પગલાં લઈ શકો છો (અથવા લો છો) જેથી તમે એ યાદ રાખી શકો કે તમારું શરીર ભગવાનની અભિવ્યક્તિ છે? શું તમે વસંતના ઉમંગોત્સાહને તમારા શ્વાસમાં ભરવા માટે સમય કાઢ્યો છે અને તેમાં રહેલી આશા અને સંભાવનાથી તમારી દૃષ્ટિને આચ્છાદિત કરી છે?

© ૨૦૨૬ એસ.વાય.ડી.એ. ઇન્ડિશન®. સર્વાધિકાર સુરક્ષિત.

¹ સ્વામી મુક્તાનંદ, ચિત્શક્તિ વિલાસ : એક આધ્યાત્મિક આત્મકથા, (ચિત્શક્તિ પબ્લિકેશન્સ, ૨૦૨૨), પૃષ્ઠ ૨૬૯.

² લૂક ૧૭:૨૧.

³ ઉદાહરણ તરીકે, જુઓ કુરાન ૧૫:૨૮-૨૯, કુરાન ૩૨:૯ અને કુરાન ૩૮:૭૧-૭૨.

⁴ જ્ઞાનેશ્વરી, અધ્યાય ૬, ઓવી ૩૯૦; સ્વામી કૃપાનંદ દ્વારા લિખિત *Jnaneshwar's Gita: A Rendering of the Jnaneshwari* (અલ્બની, ન્યૂયોર્ક : SUNY Press, ૧૯૯૯), પૃષ્ઠ ૮૨.